

המשכת מצב חשמלי בשבת

א. פתיחה

'המשכת מצב' היא עשיית פעולה בשבת שתורמת לשימור המצב הנוכחי. המשכת מצב אסורה כאשר ממשיכים פעולה אסורה, וממילא ההמשכה כרוכה בריבוי מלאכות, כגון המשכה של השקיית גינה או קצירה וטחינה של חיטים, שכל טיפת מים וכל גרגיר חיטה מהווים יחידת איסור נפרדת.¹ המשכת מצב מותרת כשאין בה תוספת כמותית או איכותית על המלאכה עצמה, אלא רק שמירה על תוצאת המלאכה, כמו חיזוק קירות שעומדים סביב בעל חיים וגורמים לו להיות ניצוד ועומד, כדי שימשיכו לעמוד ולא ייפלו בעתיד,² וכמו נתינת מיחס ובו מים חמים על מיחס נוסף שגם בו מים חמים כדי לשמור על חום המים העליונים,³ וכמו שמירת חפץ ברשות היחיד לאחר שהועבר לשם מרשות הרבים. במצבים אלו אין תוספת צידה או חימום או טלטול, אלא רק שמירה של התוצאה שהושגה באמצעות המלאכות הללו.

המשכת מצב שאינה בגוף הדבר אלא על ידי מניעת מונע חיצוני, מותרת גם כשיש בה תוספת על המלאכה עצמה, כגון סגירת חלון ליד נר כדי לחסום רוח שעשויה לכבות את הנר,⁴ או תפיסת אבן שנוזקה על ברז של צינור השקיה כדי לסגורו.⁵ להרחבה נוספת בעניין מניעת מונע, ראו לקמן (פרק *).

ההלכה המקובלת על רוב הפוסקים והנהוגה למעשה, היא שהמשכת מצב חשמלי נחשבת לשמירה על תוצאה ומותרת בשבת, ובהתאם לעקרונות שיתבארו להלן.

ב. דיון הלכתי

1. חלקי הדיון

---

¹ בחלק מהמקרים, לא יהיה בדבר איסור תורה, אלא רק גרמא.

² על פי מאמרו של הרב רוזן: 'המשכת מצב' במלאכות שבת – עקרון הלכטכני ויישומיו, תחומין כז (תשס"ז) עמ' 77-78, ובפרט דבריו בתחילת עמ' 64. ראו גם ניסוח מוקדם של הרב רוזן לדברים במאמרו: פתרון להפעלה חשמלית חיונית בשבת, מורשה י (תשל"ו) עמ' 58-71.

בדברי הרב רוזן מפורש שההיתר הוא להמשיך מצב של תוצאה שנגרמה על ידי מלאכה, ולא להמשיך את המלאכה עצמה, וכך כתב (תחומין שם עמ' 63-64): 'הארכת שעון להשקיית גינה איננה 'המשכת מצב'; אמנם מבחינת הזמן – אכן פתיחת הברז מתארכת ומתמשכת, אך פעולת הברז היא אקטיבית; כל טיפה וטיפה יש בה איסור השקיה חדש. צידה, למשל, היא מצב פסיבי. המשכת מצב הצידה איננה פעולה חדשה, כהשקייה נוספת, אלא התארכות זמן בלבד.'

³ גמרא (שבת מח, א), שו"ע ורמ"א (או"ח רעז, א-ב), וכפי שהסביר באריכות בשו"ת אבני נזר (או"ח, קצג; ובמיוחד אות ת, שבה קישר בין דין הצידה לדין שמירת החום, וראה את שניהם כמשתייכים לעיקרון הכללי של היתר המשכת מצב).

⁴ שו"ע ורמ"א (או"ח רעז, א-ב).

⁵ כעין זה הגדיר את הדברים הרב אברהם משה הלפרין (אספקלריה טז [סיון תש"פ] עמ' 11-12; וביתר הרחבה באספקלריה נ [אדר תשפ"ג] עמ' 28-32, נא [ניסוח תשפ"ג] עמ' 45-49): לדבריו, ישנם שלושה סוגי המשכת מצב: 1. יש בה פעולה ויש בה מלאכה (כמו הוספת שמן לנר) – אסורה. 2. יש בה פעולה ואין בה מלאכה (כמו ישיבה ליד מי שחוסם בגופו פתח של חדר שבעל חיים ניצוד, ולאחר מכן הראשון קם והחדר נשאר שמור על ידי השני) – מותרת. 3. יש בה מלאכה ואין בה פעולה אנושית שהמלאכה מתייחסת אליה אלא רק מניעת מונע (כמו סגירת דלת המונעת מהרוח לכבות נר) – מותרת. כאמור לעיל (הערה *2), אף הרב רוזן מסכים לאסור המשכת מצב של מלאכה (הסוג הראשון של הרב הלפרין), ומתיר דווקא המשכת תוצאה שנגרמה על ידי מלאכה, דהיינו, פעולה שאין בה מלאכה (הסוג השני של הרב הלפרין), וכפי שהתבאר. בנוגע למניעת מונע (הסוג השלישי של הרב הלפרין), ראו בהרחבה לקמן (פרק *).

הדיון בהמשכת מצב חשמלי יעסוק בשלושה היבטים: (א) בחינת מקורות בדברי חז"ל להיתר המשכת מצב, בעיקר במלאכות צד ובונה. (ב) כיצד לדון המשכת מצב בפעילות חשמלית. (ג) מהי הגדרת המצב החשמלי הנדרש כדי להתיר את המשכתו.

2. מבוא לסוגיות הגמרא

הקדמה לדיון בסוגיות הגמרא, יש מקום לדון בסברה בנידונו – דיון ראשוני, שאין בו כשלעצמו כדי להכריע את הדיון, אך יש בו כדי להוות פתיח לדיון בסוגיות הגמרא. מכיוון שדרכן ועניינן של כל המלאכות שנאסרו בשבת לשנות דבר במציאות,⁶ הדעת נותנת שאין לאסור מעשה שמונע שינוי במצב, ועניינו השארת המצב הנוכחי כהווייתו. עם זאת, במקרה שהאדם בפעולתו גורם להמשך השינוי המתחולל, הדעת נותנת שיש לאוסרה.

ואכן, בכמה מקומות במשנה ובגמרא, מבואר שמותר לעשות מעשה הממשיך מצב פסיבי שנגרם בעבר על ידי מלאכה.

3. המשכת מצב בצידה

מבואר בגמרא (שבת קז, ב) שמותר להמשיך מצב של צידה:

אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב: נכנסה לו צפור תחת כנפיו, יושב ומשמרו עד שתחשך. מתיב רב נחמן בר יצחק: ישב הראשון על הפתח ומלאהו, ובא השני וישב בצדו – אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב והשני פטור. מאי לאו: פטור אבל אסור? לא, פטור ומותר. הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: למה זה דומה – לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו, מכלל דפטור ומותר, שמע מינה. איכא דאמרי, אמר רב נחמן בר יצחק: אף אן נמי תנינא: אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב והשני פטור. מאי לאו פטור ומותר? לא, פטור אבל אסור. הא מדקתני סיפא: הא למה זה דומה, לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו, מכלל דפטור ומותר, שמע מינה.

בגמרא מוזכרים שני היתרים: האחד, החזקת ציפור שנכנסה ביוזמתה תחת בגדיו של אדם. השני, ישיבה לצד אדם שחסם בגופו את פתח המילוט של בעל החיים, והישארות במקום זה לאחר שאותו אדם קם ממקומו. שני היתרים אלו הובאו להלכה בדברי הראשונים.⁷ הטור והשו"ע⁸ השמיטו את דין הציפור שהסתבכה תחת הבגדים, כנראה משום שאינו מצוי,⁹ והביאו להלכה את היתר הישיבה לצד אדם שחסם בגופו את פתח המילוט.

יש מהראשונים¹⁰ שנטו להתיר המשכת מצב של צידה גם כאשר מבצע הפעולה הוא שעשה את המלאכה הראשונה ויצר את המצב שכעת הוא ממשיך, ולכן אדם שהתיישב וחסם את הפתח ללא כוונת צידה, רשאי

---

⁶ מלאכת הוצאה נקראה 'מלאכה גרועה' משום שאין בה שינוי בגוף החפץ שבו היא נעשית, אלא רק במיקום שלו (תוס' שבועות ב, א ד"ה יציאות).

⁷ הלכות גדולות (מהד' מכון ירושלים עמ' קכג), רי"ף (שבת לח, ב בדפיו), רמב"ם (שבת י, כג), ראבי"ה (א, רלה), סמ"ג (לאו סה ד"ה גרסינן בפרק האורג), רא"ש (שבת יג, ב), שבלי הלקט (שבת, קיד), רבינו ירוחם (ני"ב ח"י פ, ג; שם פז, ב), אהל מועד (שבת ו, א), הגהה לספר הנייר (סי' ב, מלאכת השוחט); וכן נראה מדברי הראשונים על אתר (ובחלקם הדבר מבואר להדיא): ר"ח, פסקי רי"ד, ר"י מלוניל, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ריא"ז, מאירי (וכ"כ המאירי שבת ג, א ד"ה צב).
⁸ או"ח שטז, ו.

⁹ המג"א (שטז, יא) השלים השמטה זו והביא את דין הציפור.

¹⁰ רמב"ן (שבת קז, ב סד"ה הא), רשב"א (שבת קז, א ד"ה תוספתא).

להישאר במקומו; ויש מהאחרונים¹¹ שהסיקו מכך שאם הייתה כוונת צידה, אינו רשאי להמשיך את המצב, וחייב לפנות את הפתח. על כל פנים, כאשר מדובר בשני אנשים שונים, נראה מפשטות הגמרא והפוסקים, שההיתר אמור אף באדם שני שמתיישב ליד הראשון מתוך ידיעה ואף כוונה שהראשון יקום לאחר מכן.¹²

4. המשכת מצב בבנייה

נאמר במשנה (שבת קנא, ב):

קורה שנשברה - סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה, לא שתעלה אלא שלא תוסיף.

רש"י (ד"ה לא) פירש שהאיסור להעלות את הקורה שנשברה בחזרה למקומה, הוא משום 'דהוה ליה בונה'.¹³ נמצאנו למדים שאסור מן התורה להעלות את הקורה משום בונה, אך מותר לכתחילה לשמר את היותה במקומה, שאין בכך כל בנייה, אלא רק שמירת המצב שנוצר בעבר על ידי בנייה.

5. המשכת מצב בפעילות חשמלית

הפוסקים דנו באיסור **הפעלת מכשירי חשמל בשבת**, וביססו אותו בעיקר על מוליד, בונה או מכה בפטיש, ובמקרה שיש בו גם התלהטות של מתכת, אסרו גם משום מבעיר. נראה בבירור שאיסורי מוליד, בונה ומכה בפטיש אינם שייכים בהמשכת מצב קיים, כפי שאין איסור למנוע התנדפות של ריח (אף שאסור להוליד ריח) או התמוטטות של מבנה (אף שאסור לבנותו) או פירוק של דבר שהרכבתו אסורה משום מכה בפטיש.

ואכן, אחרונים רבים התירו המשכת מצב של פעילות חשמלית על ידי פעולה שאינה בגוף המכשיר, כגון הזזת זיזים **בשעון שבת**, והסתמכו על היתרו של הרמ"א לסגור חלון הסמוך לאש בוערת.¹⁴ כך נוהגים רבים בשעון שבת, שהרי ההמשכה אינה מחדשת סגירת מעגל חשמלי. יש שהתירו בצירוף לסניפי היתר נוספים.¹⁵

---

¹¹ ביאור הלכה (שטו, יא ד"ה ישב). ונראה שהטעם להחמיר בזה אינו עצם ההמשכה של הצידה, שהיא בפני עצמה מותרת, אלא שבמקרה מסוים זה, המשכת המצב נותנת תוקף ומשמעות לאיסור שנעשה לפנייה.

¹² שו"ת אבני נזר (או"ח קצג, ח-ט), הר"י רוזן (במאמרו דלהלן, עמ' 71), וכן נראה מדברי מחצית השקל (או"ח שטו, יא).

¹³ וכן הוא בספר האורה (א, סא), וכן כתב גם השר"ע (או"ח שיג, ז). אמנם לשון המאירי (שם ד"ה קושרין) היא 'כבונה'.
¹⁴ רא"צ פרומר (שו"ת ארץ צבי א, עב; ויעוין שם שאסר במצבים מסוימים, לא בגלל עצם ההמשכה אלא דווקא בגלל פעולת הכיבוי המאוחרת); ר"י סגל (עולת נח סי' ה; אלא שדן זאת כגרמא והתיר רק במקום הפסד); ר"י גרינוולד (שו"ת ויען יוסף קיח, ב); רש"י אורבך (שו"ת מנחת שלמה א, י ד"ה פשוט וברור וד"ה גם נראה; שם א, יג; וכן בשמו בשני מקומות בשש"כ: יג, הערה צז; כג, הערה פ); ר"י משאש (שו"ת מים חיים צד ד"ה ולענין הכתוב בשאלה); ר"י נויברט (שמירת שבת כהלכתה יג, כח; כג, כו; לב, מג באפשרות השנייה); ר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר ג, יח; ומשם לילקו"י שבת א, רנב, ו; ושוב בילקו"י שבת ה, ענייני חשמל, עט); רז"י גולדברג (מערכת אזעקה בשבת, עטרת שלמה ד [תשנ"ט] עמ' כח), ר"י רוזן (במאמרו הנ"ל, הערה 1*, עמ' 64), רל"י הלפרין (שו"ת מעשה חושב א, ל), מנוחת אהבה (ח"א כד, הערות 50 ו-80). ויעוין עוד בשו"ת שם הכהן (סי' טז).

¹⁵ ר"ח ביק (בתשובותיו שנדפסו בשו"ת אגרות מלכים יג, א; ג); ר"א הנקין (בתשובתו שנדפסה שם יג, ד): 'ואי לא תימא הכי לא שבקת חיי, דהרי בכל פעם שאדם פותח או סוגר דלת כנגד הנר אפילו נר שמחדר לחדר בהכרח שהוא עושה איזה גרם בענין ההדלקה או מאריך ההדלקה או מקצרה, והאיסור לפתוח דלת הוא רק בשעת הרוח שהפעולה של הכיבוי ניכרת תיכף, אבל פעולה לאיטית נמשכת יש אפילו בהילוכו של אדם בפני הנר או אפילו בדיבורו ובנשימתו, וכי סלקא דעתך לאסור זה, ולא דוקא בפני הנר אלא גם בפני תנור מוסק אפילו הוא סגור, פועל בו פתיחת דלת הבית או החדר למעט חומו וממילא לקצר זמן הבערתו, וסגירת הדלת גורם להאריך זמן הבערתו, ולא פקפק בזה שום פוסק. ויותר מזה דהתם בודאי ניחא לו בקיום האש ובהארכת זמנו וגם אומר זה בפירוש, ובכל זאת אינו ענין כלל למלאכה, כי הכלל הוא במלאכות שצריך דרך מלאכה, ואף שכלאחר יד הוא רק פטור ולא היתר, זהו רק כשהמלאכה נעשית בעת הפעולה כלאחר יד, ולא בזמן אחר, במקום אחר ואין שם מלאכה על זה'.

אמנם יש שאסרו, ודנו זאת כהפעלה גמורה של מכשיר חשמלי, מכוח דברי הרא"ש הנ"ל בעניין הוספת שמן, וראו את שעון השבת כחלק מגוף הדבר הנפעל, ואולם בדברי חלק מהאוסרים ייתכן שהתכוונו רק לחוט להט (שממנו נעשו מרבית הנורות רבות בדורות הקודמים, לפני כניסת נורות הלבד), וסברו שהמשכת מצבו היא כהוספת חומר בעירה למדורה, ולא לכל המשכת מצב חשמלי, או שסברו שכל זרם חשמלי נידון כאש.¹⁶ יש שאסרו משום מוקצה או עובדין דחול,¹⁷ ולכאורה משמע מדבריהם שאין איסור מצד עצם המשכת המצב. יש שאסרו בשעון שבת, משום שסברו ששינוי מצב הזיזים של השעון אסור משום בונה.¹⁸ יש שדעתם בזה

---

¹⁶ ר"י קנטרוביץ' (שו"ת אגרות מלכים יג, ב ד"ה ידידי הרב: 'וכאן מוסיף ומאריך בהבערה, והוא כמבעיר'); שו"ת באר משה (שטרן; ו, קוני' עלעקטריק א, לו, ב: 'וכשהזרם אינו נפסק, והאור עלעקטרי דולק – אז אסור איסור גמור [להמשיך את דליקותו על ידי הזזת הבורג בשעון שבת], משום גרם הדלקה או כיבוי'; שם, לט); שו"ת אז נדברו (ג, כה: 'גורם שימשיך בהבערה ולא יכבה [...] דכן הדין לענין מבעיר'; ח, כה; לב: 'כשמזיז המחוגים הוי מכבה ומבעיר'; סו: 'להבעיר ולכבות'); שו"ת משנה הלכות (ח, לה; יא, רלט); חוט שני (קרליץ; שבת ח"א עמ' רד). אף האור לציון (ג, כ הערה יא ד"ה ולענין) אסר, אך מדבריו נראה שהגדיר זאת כגרמא, שלכו"ע אינה אסורה מן התורה. יעוין עוד בשו"ת תרומת הגורן (א, קט). הערת הרב יעקב אריאל על הרואים שעון שבת מגוף הדבר הנפעל: 'לא דמי לשמן, שהוא ממש הגוף הבעור'.
¹⁷ ר"י ברייש (שו"ת חלקת יעקב או"ח פא), ר"י וייס (שו"ת מנחת יצחק א, נח; ב, קי; ג, לז); ר"ב שטרן (שו"ת בצל החכמה ב, לב, י-ב), ר"י ולדנברג (שו"ת ציץ אליעזר א, כ, טז-ח), ר"ש שניצל (שו"ת שרגא המאיר בהלכה ה, מב), ויעוין גם בתשובות האגרות משה דלקמן (הערה 25*), ובמקורות שצוינו בהערה הקודמת*. לעיקר שאלת המוקצה בנידון זה, ראו: **טלטול מכשירי חשמל בשבת**.

עוד ראוי לציון לדברי הסוברים שאין איסור בפתיחת מקרר בזמן שהמחדס פועל (ראו פרק * הערה 11*), אף שהדבר גורם להמשכת מצב פעולת המחדס.

¹⁸ חזו"א (או"ח לח, ב): 'יש כאן איסור תורה משום בונה, כיון דבשליבתו הוא עושה תיקון בנין, וכהאי גוונא יש בנין בכלים, וכל שכן במחובר' (ויעוין בשו"ת מנחת שלמה א, יא ד"ה שוב ראיתי, שהאריך להקשות על החזו"א, ויעוין עוד במה שהקשה ר"י שילוני בקובץ מקבציאל לו עמ' ר); ר"מ אליהו (שו"ת מאמר מרדכי ד, סב): 'יש לאסור בזה מדין תוקע, שע"י לחיצתו את הזיזים משנה את פעולת השעון והוי כבונה'; וכן בתשובה נוספת (שם ד, קא): 'והנפקא מינה בשעוני שבת של ימינו שאינם כשעונים שהיו בעבר שהיו תוקעים בורג בחוזקה אלא רק לוחצים על לחיץ קטן, וכך מכווון את זמן ההדלקה והכיבוי שעל ידי בליטתו מזיז הלשונית ששולטת על החשמל ועל האור, וכן בכיבוי, ולחיצתו בלחצנים אלו גורמת להדלקה ולכיבוי. ויש אפשרות ללחוץ על לחצנים אלו בעוד החשמל דולק ולגרום לקיצור הזמן המכוון מתחילה, וכן להאריך את זמן ההדלקה לזמן מאוחר יותר ממה שכוון בערב שבת. ותקיעה במחובר לדעת פוסקים רבים זו מלאכה מדאורייתא במקרה שלנו. וע"כ אף להאריך את הזמן של האור הדולק שיכבה מאוחר יותר מהזמן שתכנן מראש – אסור. אמנם יש הרוצים להתיר בזה שאין בזה גרם הדלקה או כיבוי, אבל עלינו לדעת שאיסורו הוא איסור חמור, ועצם הלחיצה אסור בגלל דין תוקע בין בהארכתו ובין בקיצורו, ויש בו משום מכה בפטיש או משום בונה, ואפילו לחולקים על החזו"א'.

אינה ברורה.¹⁹ יש מי שאסר המשכת מצב בפעילות חשמלית משום שדן אותה כאיסור מתמשך,²⁰ ולפי זה חילק בין שעון שבת שבו המשכת המצב נעשית בלחיצה אקטיבית לשעון שבת שבו המשכת המצב נעשית בסילוק מניעה,²¹ אך שאר הפוסקים לא חששו לכך.²²

6. הגדרת המצב הנדרש כדי להתיר את המשכתו

כלל גדול הוא, שההלכה אינה מתייחסת לדברים שמפאת קוטנם אין החוש שולט בהם.²³ לאור זאת, נראה שגם היתר המשכת מצב מותנה בכך שהמצב שאותו ממשיכים היה ניכר לעין – הן מצד מהותו, הן מצד אורך הזמן שלו, ולא המשכה של מצב שהיה קיים לרגע קצרצר ולא היה ניכר לעין.²⁴

ג. מסקנות הלכה למעשה

¹⁹ משמעות דברי ר"מ פיינשטיין (בתשובתו שנדפסה בתחומין ו עמ' 374) היא להתיר המשכת מצב בפעילות חשמלית, וראו עוד בשו"ת אגרות משה (ח, הקדמה עמ' 11) ובשו"ת אגרות מלכים (יג, הערה 97); אך בשתי תשובות אחרות (אג"מ או"ח ד, צא, ה; יו"ד ג, מז, ד) אסר כל שינוי במצבו של שעון שבת שנערך מבעוד יום, ובין היתר כתב: 'ולהזיז את השעון שבת שמעמידים מערב שבת שיכבה ושידלק לשעה פלונית, כדי לקרב הזמן או להרחיק הזמן דהדלקה, אסור, כמדליק בעלעקטרי מתחלה'. ונראה לכאורה שסבר שהארכת זמן פעילותו של שעון שבת חמורה יותר מהמשכת המצב שהותרה בדברי הפוסקים. וצ"ע.

יעוין עוד בארחות שבת (כט, כז), שדנו ב'מכשירי גרמא', ודימו 'המשכת מצב קיים' ל'מכשירי גרמא' (בנוגע למכשירי גרמא, ע"ע גרמא, הערות *-*). ומסגנון הדברים, וכן מהמקורות שציטטו שם (הערה נב), נראה שאין כוונת מחברי הארחות שבת להמשכת המצב המתוארת כאן, שכל המקורות שציטטו אינם עוסקים בה כלל וכלל, ודווקא המקורות לעיל העוסקים בהמשכת מצב לא נזכרו בדבריהם כלל (לא המתירים ולא האוסרים). ועוד, שבארחות שבת באותו פרק (כז, ט) הותרה במפורש המשכת מצב בשעון שבת, ובמקום נוסף (כו, הערה ד) הותרה במפורש המשכת מצב בפתיחת דלת מקרר, 'שהרי הוא רק גורם שהמעגל החשמלי העומד להתנתק בעוד זמן מסוים לא יתנתק אלא בזמן מאוחר יותר, ובעלמא לא מצינו איסור למנוע ממלאכה להיעשות, דהא מותר לסגור את הדלת כדי שהרוח לא יכבה את הנר'. הרי מפורש שדעתם להתיר המשכת מצב בפעילות חשמלית.

²⁰ (*); שו"ת מעשה חושב (א, ל; ובהערה הבאה), וביתר הרחבה בדברי בנו, הרב אברהם משה הלפרין (אספקלריה 51 [ניסן תשפ"ג] עמ' 47 הערה 7). הרא"מ כותב שיש לדון בזה ומראה שאין הדבר פשוט, אך מסקנתו לאיסור, בין היתר מכוח הבנתו שלפי הבנת הבית יצחק במהות האיסור בהפעלת מכשירי חשמל בשבת (ראו לעיל עמ' *), יש איסור מוליד על כל המשכת זרם שזורם במעגל החשמלי, ולכן אסר גם המשכת מצב, כל שאינה נעשית במניעת מונע. ואולם, לכאורה אין הכרח לכך בדברי הבית יצחק. ראו גם שו"ת מעשה חושב (ב, ה עמ' קד), שהראה פנים להתיר הגברת זרם חשמלי קיים, ולכאורה קצת משמע מדבריו שם שהבין שאיסור מוליד שקיים לשיטת הבית יצחק הוא רק בחיבור הראשוני ולא בכל המשכיות זרם, ואולם במסקנתו החמיר. ובדעת החזו"א, אף הרא"מ הלפרין נוטה לומר שאין איסור בהמשכת מצב, אלא שמציע לתלות זאת בשאלה האם עיקר איסור הבונה הוא במיתוג הפיזי של החוטים, שאז אין איסור להשאירם מחוברים, או שעיקר האיסור הוא ב'החייאת' החוטים בכך שזורם בהם זרם חשמלי, שאז יש איסור. ולכאורה גם אם האיסור הוא ב'החייאה', אין איסור להמשיך את 'חיותו' של החוט, וצ"ע.

²¹ כך הובא במאור השבת (ד, עמ' שנו) בשם הר"י הלפרין, הדברים משלימים לדבריו בשו"ת מעשה חושב (א, ל הנ"ל).
²² ראו לקמן (עמ' * הערה *).

²³ כלל זה מופיע בנוגע לעניינים רבים: דיוק הריבוע של המזבח (בכורות יז, ב), אכילת בעלי חיים זעירים שאין העין מבחינה בהם (בדיקת המזון כהלכה ח"א עמ' 98, ובמקורות שציטטו שם), דיוק הריבוע של התפילין (ערוה"ש או"ח לב, עז), ועוד. להרחבה נוספת בכלל עקרוני זה וביישומיו המגוונים, ראו שו"ת מנחת אשר (א, מא). הרב רוזן (תחומין כו [תשס"ו], עמ' 89-90) הביא בשם הרש"א הנחיה, שלפיה יש להחיל כלל זה אף על היתר **שינוי זרם**, שיחול רק כאשר היה לפני כן זרם ניכר, וכדלהלן (עמ' * הערה *).

²⁴ קביעה זו נזכרה, בין היתר, בתגובתו של הרב מנחם מנדל שפרן למאמר: פטנט חדש להדלקת נורה בשבת, בקובץ פעמי יעקב נו (תשס"ד) עמ' קד. ויעוין עוד במאמר שעליו נכתבה תגובת הרב שפרן, ובשאר התגובות שפורסמו שם.

1. 'המשכת מצב' היא עשיית פעולה בשבת שתורמת לשימור המצב הנוכחי שבו מתבצעת פעולה מתמשכת.
2. המשכת מצב אסורה כאשר היא כרוכה בריבוי מלאכות, כגון השקיית גינה, שכל טיפת מים מהווה יחידת איסור נפרדת.
3. המשכת מצב מותרת באופן עקרוני כשאינן בה תוספת כמותית או איכותית על **המלאכה עצמה**, אלא רק שמירה על **תוצאת המלאכה**.
4. המשכת מצב שאינה בגוף הדבר אלא על ידי מניעת מונע חיצוני, מותרת גם כשיש בה תוספת על המלאכה עצמה.
5. המשכת מצב חשמלי מותרת בשבת, בהתאם לעקרונות שיתבארו להלן: 1. פעולת ההמשכה אינה בגוף המכשיר הפועל אלא בשעון שבת מכני, וכדומה. 2. היתר המשכת מצב מותנה בכך שהמצב שאותו ממשיכים הוא ניכר לחושי האדם – הן מצד מהותו, הן מצד אורך הזמן שלו.